

ČEŠKO SLOVSTVO.

Poleg »Českého Lidu« bode izhajala tudi knjižnica, katera bode prinašala večje razprave. Prvi zvezek te knjižnice je že izšel: »**Skřítek v lidovém podání staročeském**«. Sepsal dr. Čeněk Zíbrt. Velika 8°. Str. 44. Cena 36 kr. — Tu nam pripoveduje znani pisatelj, kar se je ohranilo pri starih Čebih o domačih bogovih, kateri se zvejo v staročeskimi spomenikih: »skřítek, díblík, šotek in hospodářiček«. Spomin na te domače duhove se je ohranil skoro pri vseh narodih; to so mali možički, kateri prinašajo ljudem večkrat srečo in uganjajo vsakovrstne šale in burke. Sem spada tudi domača kača (had hospodářiček in had s korunkou), o kateri misli narod, da prinaša v hišo blagoslov in srečo, in joj onemu, kateri bi jo ubil.

Ne morem, da ne omenim tudi prezanimive knjige, katera je izšla pri Šimačku v Pragi, a zove se: »**Nákres slovanského bajesloví**«, napsal dr. Hanuš Machal. Velika 8°. Str. 224. Cena 2 gld. 20 kr. — Dasi se je pisalo že mnogo o slovanskem bajeslovju, vendar ne vem knjige, v kateri bi bilo vse to tako razumno kratko, natančno in jasno preiskano, kakor v tej knjigi. Kar se vé o slovanskem bajeslovju, vse je zbrano tukaj iz raznih slovanskih virov. Težavno delo! O stvarjenju sveta in človeka (seveda po slovanskih nazorih), o slovanskih bogovih, o solncu, mesecu in zvezdah, o zračnih prikaznih, o usodi, o domačih bogovih, o vilah in rusalkah, o divjih in povodnih bitjih, o ognju, hudobcih, o čarovnicah, mōrah, volkodlakih in vampirjih in pa o raznih slovesnostih: o vsem tem čitaš v knjigi. Pisatelj je tvarino, kolikor se je dalo, preiskal strokovnjaško. Tudi o nas Slovencih je povedal marsikaj zanimivega, rabil je največ Pajkove črtice in »Kres«. Le to mi ne ugaja, da se pisatelj v celem delu tako ogiblje hrvaškega imena. Mislimo, da so v znanstvu Hrvatom že mnogi delali krivico. Zakaj bi jih ne priznali kot posebnega naroda in se ogibali imena, ki je tako opravičeno, kakor srbsko? Mi zagovarjamo jedinstvo, kjer moremo, a nikjer ne resnici v škodo.

—2.

»**Museum**«. List bohoslovců česko-moravských. Ročník XXV. Leto 1890—91. Pořadatel (urednik) Jakub Procházka. — Ta list, o katerem želim nekoliko izpregovoriti, neznan je večini cenjenih čitateljev. Tudi ni čudno, ker »Museum« je prav skromen list. Njegov urednik ni proslavljen učenjak ali pisatelj, ne prinaša učenih spisov, niti romanov po duhu našega časa, v listu tudi ne najdeš imen čeških velikánov na slovstvenem polju.

Iz tihega zidovja brnskega semenišča zahaja v druga češka semenišča, a v zunanjem svetu ima malo znancev. Ker pa »Dom in Svet« rad poroča o slovstvenem delovanju bratovskih narodov slovanskih, naj zvedó njegovi čitatelji, kako se mladi češki bogoslovci pripravljajo, da bodo mogli danes ali jutri uspešneje delovati za blagor svojega naroda. Pred vsem pa želim na to opozoriti naše slovenske bogoslovce, da

bi jih, kolikor je mogoče, posnemali in stopili ž njimi v ožjo dotiko.

Češki bogoslovci imajo po vseh semeniščih svoja književna društva, v katerih imajo predavanja (prednášky), slavnostne večere z deklamacijami, govori in petjem; vzdržuje se knjižnica in čitalnica.

Vsa ta društva pa stojé med seboj v zvezi in imajo svoje središče v Brnu ter na skupne stroške izdajajo list »Museum«. Najboljši spisi, ki se čitajo v raznih družtvih, pošiljajo se v Brno in se tiskajo v listu; tako so v njem zastopana več ali manj vsa društva.

Razven tega so v listu kratka poročila o družtvih, ki so v zvezi češkomoravskih bogoslovcov.

Lanski zvezki imajo več dopisov iz Prage, iz Budejevic, iz Olomuca, iz Litomerie, Kraljevega Gradca in — celó iz Zagreba. Zagrebški »Sbor duhovne mladeži« je bil nekdanj v posebni zvezi s Čehi. Prvi češki pisatelji, Jan Kollár, Hanka, Jelínek, Třebízský, Čech i. dr. so dopisovali ž njim in mu pošiljali knjige. Pa minuli so tisti časi, ko se je učil vsak člen »Sbora« poleg materinskega še drugega slovanskega jezika. Današnja mladina se bolj zanima za prazno politikovanje, kakor za resno in koristno učenje. Lani je »Sbor« stopil vendar le v zvezo s češkimi bogoslovci po nekem udu, ki pozna dobro češki jezik in češko slovstvo.

Za šolsko leto 1890/91 so izšle tri številke, katere obsegajo 176 strani. V vsaki številki so daljše ali krajše pesmi, med katerimi se posebno odlikujejo »Sv. Nikefor«, »Ztracený ráj« (Fr. Leubner) in »Alumnovy písně« (H. Podlesák). Drugi spisi so večinoma modro- in bogoslovni, kakor: »O naturalizmu a realizmu«, kjer pisatelj govori o razliki med naturalizmom in realizmom, določuje v glavnih potezah bistvo prvega in drugega ter omenja njiju glavne zastopnike. Iz tega sestavka se vidi, da pisatelj dobro pozna novejšo francosko in rusko slovstvo. V članku »O pozitivizmu« se razlagajo glavna načela pozitivizma, govori se obširneje o njegovem začetniku Avgustu Comte-u in njegovem modrovanju. Dalje so spisi: »Kapitola o vášních« (strastih), »O neodvislé ethice«, »Liberalismus ve vědě« itd. Iz slovstvene zgodovine imamo članek »Frederi Mistral, slavný básník provenčalský« iz peresa Sigismunda Bouške. Ta članek je posebno poučen in zanimiv. Pisatelj govori najprej o preporodu provenčalske književnosti v novejšem času, potem nam podaje življenjepis genialnega provenčalskega pesnika Mistrala in naposled govori o njegovem najvažnejšem delu »Mirěče«. Z veseljem smo brali, da pisatelj sam želi prevesti to izvrstno delo na češki jezik in mnoge kosce iz M. nam res podaje v lastnem češkem prevodu. Ta članek je po naših mislih najboljši izmed vseh poučnih spisov lanskega »Museum-a«. Med drugim je v 1. številki tudi pridiga na praznik nedolžnih otročičev (»Kazání na den sv. Mláďátek«), a v 3. številki dva življenjepisa: »Elíška Myslíkova z Chudenic«, »Dr. Josef Chmelíček« in kratka črtica o Danteju. Kar se tiče notranje vrednosti

teh člankov, ponavljamo besede »Vlasti« o lanskem »Museum-u«: »Ti članki so poskusi, a dobri poskusi. Kdo bo de od mladega bogoslovca tirjal temeljito, vsestransko dovršeno in učeno razpravo? To so le vaje, katere vodijo k popolnosti.«

Kajpada je ta vsebina nekoliko jednolična. Pogrešamo člankov iz slovanske, posebej slovanske cerkvene zgodovine, zlasti pa še prirodoslovnih; predlanskim (če se ne motimo) bil je vsaj eden članek prirodosloven in sicer o darvinizmu. Vsakdo vé, kako važna znanost je dandanes prirodoslovje, zato se mladim in nadarjenim mladeničem ne more dovolj priporočiti, naj se učé (vsaj nekoliko) prirodoslovja. Res je, da bogoslovec nima mnogo prilike za to, kar mu ostaja časa od bogoslovja, mora ga porabiti za druge nauke, kateri so več ali manj v zvezi z njegovim poklicem. Vendar bi se v velikem številu bogoslovcev lahko dobili vsaj nekateri prijatelji prirodoznanstva.

Temu listu ni namen in mu tudi ne more biti, da vzgaja same učenjake, ampak dobre pisatelje, zato se ne umevamo, zakaj se pisatelji z uredništvom vred niso ozirali malo bolj na leposlovje. Prav na tem polju se mlad pisatelj lahko izuri v jeziku in si razvije svojo nadarjenost. Kaj hasni vedno samo tožiti o brezbožnosti in pokvarjenosti modernih pisateljev, ako se narodu nič boljšega ne dá v roke! Pokazati treba dejansko, ne samo z vpitjem in tarnanjem, da tudi na krščanski podlagi more cvesti leposlovje; a za to treba vaje. Dobro bi torej bilo, da bi »Museum« določil dostojno mesto tudi kakim dobri povesti. Tako bi se izobrazil v semeniških zidovih marsikak dober pisatelj, ki bi pozneje podajal zdrave dušne hrane svojemu narodu.

Naposled častitamo češkim bogoslovcem, da so v tako lepi zlogi, da gojé dejansko ljubezen do cerkve in naroda, in zato jim želimo najboljših uspehov. Slovenskim bogoslovcem pa priporočamo, naj si naročé »Museum« in naj pomislijo, v čem so jim Čehi morebiti vzgled. — To je gotovo, da so dandanes potrebe, katerim mora ustrezati duhovnik, mnogo številnejše in nujnejše, kakor so bile nekdanj. Tudi so deloma drugačne. In za to treba primerne priprave.

»Ottův Slovník Naučný«, o katerem sem poročal v št. 8. l. l., došel je do konca lanskega leta do 11. snopiča petega dela. Vseh je izšlo dotlej 98 snopičev. »Ottův Slovník Naučný« ali ilustrirana enciklopedija vednostij vseh strok se ne peča prav nič s strankarstvom, ampak hoče biti prava zakladnica potrebnih nauk za češki narod. V njem nahajamo najnovejše pojave in napredke v vseh vednostih, opazujemo h krati neumorno marljivost uredništva in njegovih učenih sotrudnikov, da bi delo dospelo do popolnosti in tekmovalo z deli drugih narodov.

»Starý dluh« od Koldy Malínského. Češka salonní bibl. št. 74. V Pragi, založil J. Otto l. 1891. — »Starý dluh« je zgodovinski roman, kakoršnega so na češkem kulturnem polju gojili Prokop Chocholoušek in Jos. K. Tyl, posebno pa

zadnji čas pokojni duhovnik Václav Beneš Třebizský. K sedanjim pisateljem te vrste prištevamo Alojzija Jiráška, Zikmunda Vinterja in Kolda Malínského. Omenjeni novelisti in romaniopisci nabirajo pridno zgodovinske snovi za svoja dela po prašnih arhivih in knjižnicah in pregledujejo stare pergamene.

Pa ne samo snov, ampak tudi obliko za pesniška dela povzemajo iz poprejšnjih stoletij. To dokazuje povestna trilogija »Starý dluh«. »Starý dluh« nas spominja zgodovinskega zloga XVII. in XVIII. stoletja; tu je polno latinizmov in arhaizmov. Pesniška slika je pretkana z zgodovinskimi novicami, popisi in dogodki. Zgodovina je torej v tej trilogiji poglavitna stvar, poezija le postranska. Tako je v povestih »Pater Amos«, »Premijant«, »Štědrý večer patera Adama a Nativitate Domini«, ki so vzete iz časov Slanskih častitih redovnikov pijaristov koncem XVII. in XVIII. stoletja.

Samostansko življenje med golimi zidovi, njega vesela in žalostna stran, stare latinske šole s premijanti, spletke mestne gospóde, dobro češko srce pod ostro haljo in jednake slike iz poprejšnjih stoletij zanimajo in učé čitatelja.

»Dějiny umění výtvarných« od Karla B. Mádl. (Prim. »Dom in Svet« 1891. str. 381.) Pisatelj razlaga zgodovino assyrske tvorne umetnosti (v snopičih 6—8). Nekoliko preobširno popisuje palačo Sargonovo v Chorsabadu (Horzabadu). Tako n. pr. popisuje notranjo napravo: dvorane, tempeljne, mostove, grobe, gradivo, zid in okraske, oboke, razsvetljava, stebre, dekorativno plastiko, relieve, kralja in vojsko, trojno vrsto reliefov, človeško postavo, izraz in telesno gibčnost, slikanje brez perspektive, živali, leva, čudne postave, tehniko barv (polychromijo), glyptiko, slikarstvo, emajlovanje, dekoracijo, izdelovanje kovine, lesa, tkanje, vezenje itd. Iz vsega tega je razvidno, kako natančno in znanstveno je to delo.

Fr. L—r.

DRUGA SLOVSTVA.

»Archiv für slavische Philologie« von V. Jagić. XIV. zvezka sešitek je izšel meseca vinotoka l. l. Vsebinska mu je raznovrstna. A. Brückner nadaljuje svoje »Böhmische Studien« (strani 1—45). M. Speranskij popisuje odlomek komentovanega psaltera, povedavši najprej v uvodu nekaj besed v obče o psalteru, n. pr. da je izmed vseh svetopisemskih knjig najbolj razširjen. C. Jiriček priobčuje o igrar v stari Srbiji za despota Jurija Brankovića v Prištini l. 1435. Imenovani pisatelj nam tudi naznanja, da se beseda »stanjanin« ne najde samo v carja Štefana Dušana zakoniku, ampak tudi v aktih dubrovškega sodišča. Dr. J. Aranza je razložil Barakovićevo besedo »jarula« ter pravi, da je, kakor tudi dubrovška »ârla« iz latinske besede »areola« in pomeni »ein kleines erhöhhtes Blumenbeet oder den viereckigen hölzernen Blumenkasten« (str. 78). Imenovani dr. J. Aranza pripoveduje (str. 78—82), odkod so južno-slovenske (slovanske) naselbine v južni Italiji, kjer v okraju